

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора наук з державного управління, доцента,
начальника кафедри управління логістикою навчально-наукового інституту
підготовки керівних кадрів

Національної академії Національної гвардії України

БОНДАРЕНКО Олександра Геннадійовича

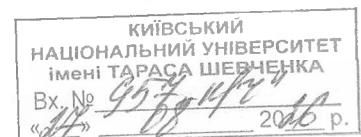
на дисертацію подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за
спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування,
галузь знань 28 Публічне управління та адміністрування

ТЮРИНА Сергія Григоровича на тему

«Інституційні механізми забезпечення національної безпеки на
регіональному рівні»

1. Актуальність дослідження його зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Актуальність дослідження інституційних механізмів забезпечення національної безпеки на регіональному рівні обумовлена сучасними безпековими викликами, що суттєво трансформували систему публічного управління в Україні. Повномасштабна збройна агресія російської федерації продемонструвала, що ефективність національної безпеки значною мірою залежить від спроможності регіональних інституцій своєчасно реагувати на загрози та забезпечувати координацію дій органів державної влади, місцевого самоврядування, військового командування та інститутів громадянського суспільства. В умовах воєнного стану регіональний рівень державного управління набув особливого значення, оскільки саме на ньому реалізується переважна більшість практичних заходів у сфері цивільного захисту, територіальної оборони, мобілізаційної підготовки, забезпечення критичної інфраструктури та підтримання громадської безпеки. Сучасне розуміння національної безпеки виходить далеко за межі традиційного

військового виміру та охоплює політичну, економічну, інформаційну, кібернетичну, енергетичну, екологічну та гуманітарну складові, що потребує функціонування ефективної системи інституційної взаємодії на регіональному рівні. За таких умов ключового значення набуває дослідження механізмів координації діяльності суб'єктів сектору безпеки і оборони, органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та інших учасників безпекових правовідносин. Особливої актуальності ця проблематика набуває у контексті децентралізації публічної влади, яка суттєво розширила компетенцію територіальних громад та посилила їхню відповідальність за забезпечення стійкості регіонів до сучасних загроз. Водночас євроінтеграційний курс України передбачає адаптацію національної системи безпеки до європейських принципів багаторівневого урядування, міжвідомчої координації, кризового менеджменту та стратегічного планування. Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених питанням національної безпеки, недостатньо дослідженими залишаються саме інституційні механізми її забезпечення на регіональному рівні, особливо в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення держави. Відсутність комплексного наукового підходу до визначення структури, принципів функціонування та взаємодії регіональних інституцій негативно впливає на ефективність реалізації державної політики у сфері національної безпеки. Саме тому комплексне дослідження інституційних механізмів забезпечення національної безпеки на регіональному рівні має важливе теоретичне та практичне значення, оскільки його результати можуть стати науковою основою для вдосконалення законодавства, оптимізації системи публічного управління та підвищення стійкості регіонів України до сучасних і потенційних безпекових загроз.

Дисертаційна робота ТЮРИНА Сергія Григоровича на тему «Інституційні механізми забезпечення національної безпеки на регіональному рівні» виконана у відповідності із такими законодавчими

актами: Конституцією України; Законом України «Про національну безпеку України», Стратегією національної безпеки України.

2. Теоретична обґрунтованість та практичне значення дисертаційної роботи

Наукові положення, які наведені у дисертаційній роботі ТЮРИНА Сергія Григоровича мають надійне інформаційне підґрунтя. Інформаційною базою дослідження слугували Конституція України, законодавчі та підзаконні акти у сфері оборонної промисловості, зокрема Закон України «Про оборону України», Закон України «Про місцеві державні адміністрації», Стратегія національної безпеки України, розпорядження та накази Кабінету Міністрів України і міністерств, що регламентують різні аспекти забезпечення національної безпеки, міжнародні стандарти і рекомендації НАТО та ЄС, аналітичні звіти та статистичні дані державних органів, а також наукові та аналітичні публікації вітчизняних і зарубіжних авторів і цифрові ресурси трансформації державного сектору.

Висновки і рекомендації дисертаційного дослідження мають практичне значення, що підтверджується їх впровадженням:

- у навчальному процесі Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова при викладанні дисциплін «Сталий розвиток суспільства та глобалістика», «Концептуальні та організаційно-правові засади забезпечення національної безпеки» (довідка про впровадження від 11.05.2026);

- у нормотворчій діяльності – для розробки пропозицій щодо внесення змін до законодавчих актів з питань інституційних механізмів забезпечення національної безпеки на регіональному рівні;

- в управлінській діяльності – для підвищення ефективності діяльності у сфері інституційних механізмів забезпечення національної безпеки на регіональному рівні.

Отже, можна дійти висновку, що дисертація має наукову цінність та

практичну значущість.

3. Наукова новизна отриманих результатів

Наукова новизна результатів дослідження ТЮРИНА Сергія Григоровича на тему «Інституційні механізми забезпечення національної безпеки на регіональному рівні» полягає у вирішенні важливого для теорії та практики публічного управління і адміністрування завдання: узагальнення теоретико-методичних засад; є продовженням наукового дискурсу у межах проблематики щодо вдосконалення інституційних механізмів забезпечення національної безпеки на регіональному рівні, використання успішного міжнародного досвіду у сфері забезпечення національної безпеки на регіональному рівні.

Найважливіші результати дослідження, які отримані дисертантом самостійно, можна звести до наступного:

1. Автором розроблена динамічна трьохрівнева модель інституційного забезпечення національної безпеки на регіональному рівні в умовах правового режиму воєнного стану.

Суть результату у визначенні особливостей моделі інституційного забезпечення національної безпеки на регіональному рівні, що втілюється у:

- 1) взаємодія постійно діючих органів публічної влади з тимчасовими суб'єктами владних повноважень, які формуються у умовах воєнного стану та формують базову інституційну архітектуру регіональної безпеки, яка в умовах війни доповнюється спеціальними структурами, зокрема органами кризової координації та управління ризиками техногенного, природного і воєнного характеру; 2) врахування при функціонуванні моделі високого ступеня невизначеності при прогнозуванні рівня регіональної безпеки, що потребує постійного уточнення відповідних управлінських рішень, спрямованих на інтеграцію національних стратегічних цілей із потребами у різних сферах життєдіяльності територіальних громад (регіонів), у сфері оборони, громадської безпеки та цивільного захисту; 3) подвійна площина

діяльності військових адміністрацій (в питаннях оборони, громадської безпеки і порядку та здійснення заходів воєнного стану їх діяльність координується Генеральним штабом ЗСУ, а в питаннях цивільного управління — Кабінетом Міністрів України).

Практична цінність результату полягає в визначені місцевих державних (військових) адміністрацій разом з військовим командуванням як суб'єктів запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, ролі «оперативного ядра», яке концентрує управлінські повноваження щодо вказаних заходів.

За ступенем наукової новизни результат, на думку опонента, відповідає рівню «вперше».

2. автором запропоновано багатофакторний підхід до класифікації загроз національній безпеці на регіональному рівні, який передбачає групування загроз національній безпеці загальнодержавного рівня з урахуванням особливостей, обумовлених характеристиками регіону, а критеріями ідентифікації особливостей регіону взятого за об'єкт аналізу.

Суть результату полягає у тому, що авторський підхід поєднує аналітичні та управлінські методи для забезпечення комплексної та ефективної оцінки вказаних загроз та розробки на цій основі відповідних заходів реагування на них.

Практична цінність полягає у комплексному врахуванні особливостей, обумовлених характеристиками регіону, а критеріями ідентифікації особливостей регіону взятого за об'єкт аналізу є: географічні та кліматичні умови; характеристики та розташування об'єктів критичної інфраструктури та військових об'єктів; наявність державного кордону; етнічний склад населення; релігійні конфесії та ступінь толерантності між ними; поширення державної мови та мов національних меншин; розповсюдження біологічних загроз; специфічні історичні аспекти розвитку; стан «деградації» території в результаті бойових дій.

За ступенем наукової новизни результат, на думку опонента, відповідає

рівню «вперше».

3. Удосконалено понятійно-категоріальний апарат досліджуваної проблеми за рахунок уточнення змісту конструктів: «система забезпечення національної безпеки на регіональному рівні».

Суть результату полягає в тому, що система забезпечення національної безпеки на регіональному рівні представлена як сукупність взаємопов'язаних суб'єктів публічного управління та адміністрування, відповідних сил і засобів держави (правоохоронні органи, спецслужби, збройні сили та інші), недержавних суб'єктів (бізнес-структур), інститутів громадянського суспільства, громадян.

На практиці це дозволило обґрунтувати управлінську спрямованість зазначених суб'єктів, які в межах своєї компетенції, визначених національним законодавством, та в режимі реального часу здійснюють діяльність щодо моніторингу, оцінювання та реагування на загрози регіональній безпеці для мінімізації можливої шкоди національним інтересам внаслідок дії деструктивних факторів у тому числі тих які здійснюють вплив на обороноздатність держави та стійкість системи державного управління, а в умовах правового режиму воєнного стану вона органічно пов'язана з управлінською діяльністю військового характеру.

За ступенем наукової новизни результат, на думку опонента, відповідає рівню «удосконалено».

4. Удосконалено підходи до реалізації прав ветеранів (ветеранок) російсько-української війни.

Суть результату полягає в тому, що підвищення ефективності забезпечення національної безпеки на регіональному рівні розглядається у поєднанні з процесом реалізації прав ветеранів (ветеранок) російсько-української війни.

Практичне значення полягає у висновку про необхідність відображення в Конституції України положення щодо обов'язку реалізації ветеранської політики органами державної влади та місцевого самоврядування за рахунок

доповнення пункту 7 Статті 116, пункту 6-1 Статті 119 та частини 1 Статті 143 словами «...реалізує ветеранську політику...»; розроблення регіональних програм підтримки ветеранів (ветеранок) з урахуванням специфіки місцевих потреб; інтеграцію ветеранської політики у стратегії регіональної безпеки та розвитку для зменшення соціальних ризиків; підвищення якості комунікації між демобілізованими ветеранами і фахівцями супроводу на місцевому рівні за рахунок формування відповідної системи центрів «ветеран-про»; активізацію діяльності Рад ВПО та Конгресу місцевих та регіональних влад при Президентіві України від певного регіону (області) України.

За ступенем наукової новизни результат, на думку опонента, відповідає рівню «удосконалено».

5. Дістали подальшого розвитку наукові підходи до обґрунтування використання на рівні національних загальнодержавних та регіональних стратегій кращих практик міжнародного досвіду (країн-членів НАТО, та ЄС) щодо державного управління у сфері забезпечення національної безпеки на регіональному рівні, які ґрунтуються на доктрині відомій як Regional Security Complex Theory.

Суть результату: наукові підходи охоплюють різноманітні підходи до визначення категорій: («безпека», «безпековий регіон», «регіональний комплекс безпеки » та інші) та принципи забезпечення вказаної безпеки, зокрема для регіонального комплексу безпеки.

На практиці універсальність підходів теорії регіонального комплексу безпеки та сформованих у її межах принципів дають можливість використати їх не тільки на рівні співвідношення «глобальна сфера – держави», а й на рівні «держави – її регіони».

6. Дістали подальшого розвитку пропозиції щодо удосконалення нормативно-правової бази забезпечення національної безпеки на регіональному рівні, яка має враховувати традиційні, нові геополітичні та гео економічні виклики, соціальні та військові фактори, забезпечуючи ефективну координацію між різними суб'єктами публічного управління та

адміністрування, адаптуватися до динамічних змін у мінливому безпековому середовищі, відповідати реальним потребам та вимогам конкретного історичного періоду та відзначатися властивостями ефективності та достатньої «гнучкості» у варіантах прийняття відповідних управлінських рішень, що.

На практиці такий підхід передбачає внесення змін до Конституції України (щодо визначення завдань органів публічної влади у контексті забезпечення національної безпеки на регіональному рівні); прийняття на рівні Європейського Союзу правового акту (зокрема має регулювати питання перебування громадян України на території ЄС та отримання ними відповідного правового захисту, забезпечення прав дітей, які перебувають у вимушеній евакуації, у тому числі забезпечення здобуття ними повноцінної освіти і отримання інших соціальних та інклюзивних послуг); внесення змін до Стратегії національної безпеки України (у частині здійснення управління національною безпекою на регіональному рівні з її визначенням та розумінням сутності «внутрішньої» регіоналістики держави); формування нормативно-правової бази діяльності регіональних (місцевих) моніторингових центрів, як складової «єдиної смарт-системи відеоспостереження та відеоконтролю» з врахуванням можливостей штучного інтелекту; нормативно-правове унормування проведення спеціальної перевірки при призначенні на посаду та строків її здійснення; оптимізацію нормативно-правового регулювання визначення об'єктів критичної інфраструктури; уточнення порядку обліку мобілізаційного ресурсу; формування єдиних підходів до різноманітних регіональних коефіцієнтів та особливих умов розподілу різних державних субвенцій.

7. Набули подальшого розвитку підходи до розкриття змісту формування у завершеному вигляді інституційних механізмів забезпечення національної безпеки на регіональному рівні.

На практиці це пов'язано з формуванням регіональної стратегії розвитку, яка має містити чітко визначені стратегічні цілі соціально-

економічного, інфраструктурного та безпекового розвитку регіону та пов'язані з ними завдання суб'єктів вказаного механізму за результатами комплексного аналізу поточного стану регіону та оцінювання потенційних можливостей і загроз; формування цілісної системи управлінських рішень, здатних забезпечити стійкість територіальної громади (регіону) в умовах загроз безпеці її мешканцям; підвищення рівня готовності населення до національного спротиву (зокрема, шляхом запровадження базової військової підготовки для мешканців громад та формування у них відповідної культури безпеки); інтеграція різних сфер управління у контексті пошуку балансу інтересів мешканців громади (регіону) (як передумови соціальної узгодженості та підвищенню довіри до органів влади при вирішенні безпекових питань); забезпечення продовольчої та енергетичної безпеки (як передумови стійкості громади (регіону) в кризових умовах); достатнє фінансування безпекової складової регіональної стратегії розвитку; належна підготовки фахівців у сфері стратегічного планування на регіональному рівні (як передумови врахування специфічних безпекових умов життєдіяльності громад (регіонів)).

4. Оприлюднення результатів дослідження та їх викладення в опублікованих працях

Основні ідеї дисертаційного дослідження було апробовано на наукових конференціях, а саме: Всеукраїнській науковій конференції «Гармонізація законодавства України з правом Європейського союзу» Хмельницький національний університет (Хмельницький 17 квітня 2024 року); Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Шевченківська весна – 2024: публічне управління та державна служба» КНУ (Київ, 20 берез. 2023); Круглому столі «Нові тенденції у підготовці здобувачів освіти за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» КНУ (Київ, 23 березня 2023); Міжнародній науково-технічній конференції аспірантів та молодих вчених «Наукова

весна» Національний технічний університет Дніпровська політехніка (Дніпро 1-3 березня 2023); Міжнародній науково-практичній конференції «Захист суверенітету, територіальної цілісності і національної безпеки як спільна справа держави та Українського народу» КНУ (Київ, 24 березня 2023).

Публікації основних положень дисертаційної роботи представлені в 12 наукових працях, з них: чотири статті – у наукових фахових виданнях України категорії «Б», які мають індекс DOI; п'ять тез доповідей у збірниках матеріалів конференцій. Загальний обсяг публікацій становить близько 3 авт. арк.

5. Зауваження до дисертаційної роботи

1. Дискусійним є наступне твердження дисертанта про те, що механізм державного управління на регіональному рівні є системою правових, політичних, економічних, соціальних організаційних та інших засобів (методів, важелів, інструментів впливу на об'єкти управління, у тому числі відповідного забезпечення ресурсами), спрямованих на досягнення належного рівня безпеки мешканців територіальної громади (регіону) у різних сферах їх життєдіяльності, критичної інфраструктури та навколишнього середовища від впливу факторів, які породжують ризики та загрози вказаній безпеці», с. 36, адже автором не наголошено на сучасних критеріях визначення належного рівня безпеки для окремих регіонів.

2. У підрозділі 2.1 автор наголошує, що у частині нормативно-правове забезпечення національної безпеки на регіональному рівні вся широка нормативна база, якою керується система забезпечення національної безпеки на регіональному рівні, носить не кодифікований характер та вимагає своєї уніфікації. Зазначений висновок заслуговує на деталізацію. У межах дисертаційного дослідження логічним виглядала б пропозиція автора щодо структури можливого нормативного кодифікаційного акту в частині забезпечення національної безпеки на регіональному рівні.

3. Автор наголошує, що при розробці комплексної методики оцінки

національної безпеки на регіональному рівні системи публічного управління та адміністрування, що представляє собою складну систему, важливо враховувати кілька ключових вимог: серед яких співвідношення між завданнями соціально-економічного розвитку регіону та військово-мобілізаційними пріоритетами. Виглядає доцільним більше уваги у дослідженні приділити питанням впливу органів місцевої влади на таке співвідношення між завданнями соціально-економічного розвитку регіону та військово-мобілізаційними пріоритетами.

4. Автор справедливо акцентує увагу на таких важливих складових забезпечення національної безпеки на регіональному рівні, як організація базової військової підготовки студентської молоді, викладання оновленого курсу «Захист України» для школярів, формування культури безпеки населення, а також проведення регулярних навчань і тренувань. Водночас зазначені напрями у роботі не отримали належної деталізації щодо їх організаційно-правового забезпечення, компетенції відповідальних суб'єктів, особливостей міжвідомчої взаємодії та ролі органів державної влади і місцевого самоврядування у впровадженні відповідних заходів. Більш ґрунтовне дослідження цих аспектів, а також аналіз нормативно-правових засад, практики їх реалізації та можливих шляхів удосконалення, безперечно, посилює наукову цінність дослідження, сприяло б повнішому розкриттю теми інституційних механізмів забезпечення національної безпеки на регіональному рівні та надало б роботі ще більшої практичної спрямованості.

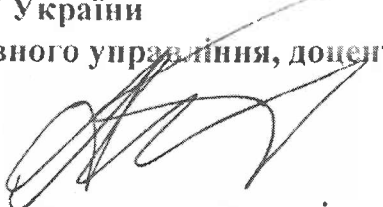
5. Дисертант наголошує у дослідженні на необхідності регулювання використання штучного інтелекту у сфері забезпечення національної безпеки на регіональному рівні з урахуванням положення «Artificial Intelligence Act» («Закону про штучний інтелект»), ухваленого Європейським парламентом 13 березня 2024 року. Водночас ця цікава думка не знаходить свого продовження у конкретних пропозиціях в межах дослідження.

Проте, зазначені дискусійні положення і зауваження не знижують наукової і практичної значимості дисертаційної роботи ТІОРИНА

Зазначене дозволяє зробити висновок, що ТЮРІН Сергій Григорович, автор дисертації на тему «Інституційні механізми забезпечення національної безпеки на регіональному рівні», заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю «281 Публічне управління та адміністрування».

Офіційний опонент:

Начальник кафедри управління логістикою навчально-наукового інституту підготовки керівних кадрів Національної академії Національної гвардії України
доктор наук з державного управління, доцент

 Олександр БОНДАРЕНКО

Т.в.о. начальника навчально-наукового інституту підготовки керівних кадрів Національної академії Національної гвардії України
доктор філософії з права
полковник

 Богдан ЛУЦЕНКО

